

Kortlægning af undervisningen i ansvarlig investering på videregående økonomiske uddannelser i Danmark

April 2015

Indhold

1. Executive summary
2. Formål og konklusioner
3. Overblik: Uddannelser og studieindhold
4. Studielederes syn på ansvarlig investering
5. Metode
6. Bilag

1. Executive summary

This is the first study of how responsible investment is covered at the higher economic educations in Denmark.

The study sheds light on how responsible investment (also known as ESG, SRI, sustainable investment, non-financial criteria etc.) is incorporated in the study programmes of business and economic educations at six Danish universities: Copenhagen Business School (CBS), University of Copenhagen, Roskilde University, University of Southern Denmark, Aarhus University and Aalborg University.

Key findings

- Currently, none of the six universities offer any specific education in responsible investment or its key concepts and terms. Neither in the mandatory programmes nor elective courses.
- The study programme coordinators acknowledge the principal relevance and existence of the subject responsible investment. But only some of them consider it relevant for their own students. Others mention that their students show a growing interest in the subject.
- One theme under the responsible investment umbrella - Corporate Governance – is a mandatory course at a number of graduate educations at CBS and offered as an elective course at Aarhus University and University of Southern Denmark.
- All the universities offer some sort of education in CSR, which is related to responsible investment. CSR-education is offered in various models, from full study programmes and specializations to elective courses. Yet, none of them cover the investment perspective.
- One of the six universities, CBS, has a general strategy on CSR-education. Still, the topic responsible investment is not a research area nor part of any curriculum at CBS.
- The study programme coordinators give different explanations why responsible investment is not part of their own education. Eg. the topic is not covered in the study books, it lacks academic foundation and concepts, it is too narrow, or the study already has a core curriculum which is more important.
- Some study programme coordinators, mainly from the classic technical-economic studies, do not think that the subject is relevant for their students. Others are convinced that responsible investment is an inevitable subject to be integrated at the higher economic educations in a few years.

2. Formål og konklusioner

Dette er den første danske kortlægning af undervisningen i ansvarlig investering på videregående økonomiske uddannelser i Danmark. Formålet med undersøgelsen er at kortlægge, i hvilket omfang ansvarlig investering (også kaldet ESG, SRI, bæredygtig investering, ikke-finansielle kriterier) indgår i undervisningen på akademiske erhvervs- og økonomiuddannelser. Kortlægningen omfatter bachelor- og kandidatuddannelser, primært HA, cand.merc og cand.oecon-uddannelser, på seks forskellige universiteter: CBS, Københavns Universitet, Roskilde Universitet, Syddansk Universitet, Aarhus Universitet og Aalborg Universitet.

De primære resultater fra undersøgelsen er:

- Der undervises ikke direkte i emnet ansvarlig investering eller dets kernebegreber på de kortlagte bachelor- og kandidatuddannelser. Emnet dækkes heller ikke via de udbudte valgfag.
- Studieledeere på de kortlagte uddannelser anerkender generelt relevansen og eksistensen af emnet ansvarlig investering. Ikke nødvendigvis for deres egne uddannelser, men de mener, at emnet har en principiel relevans. En del nævner desuden, at de studerende selv tager emnet op i forbindelse med projekter og opgaver.
- Ét emne under ansvarlig investerings-hatten - Corporate Governance - er et selvstændigt fag på flere af de kortlagte uddannelser. På CBS er det obligatorisk på en række kandidatuddannelser, mens det er valgfag på Aarhus og Syddansk Universitet.
- Alle de kortlagte uddannelsesinstitutioner tilbyder undervisning i CSR, som er relateret til ansvarlig investering. CSR-fag findes både i form af hele uddannelser, specialiseringer og valgfag. Der er dog ingen eksempler på, at ansvarlig investering eller f.eks. aktivt ejerskab indgår.
- Få af de kortlagte universiteter og fakulteter har en strategi for at inddrage CSR og bæredygtighed i undervisningen. CBS er det eneste universitet med et samlet organisatorisk fokus på ansvarlighed. Men trods det indgår ansvarlig investering ikke som strategisk prioritet, forskningsområde eller pensum på CBS.
- Studieledeere på de kortlagte uddannelser giver en række grunde til, hvorfor ansvarlig investering ikke er en del af undervisningen. F.eks. at lærebøgerne ikke inddrager emnet, at der mangler et akademisk begrebsapparat og fundament, at emnet er for smalt, eller at deres fag i forvejen har et kernepensum, der er vigtigere.
- Flere studieledeere mener, at emnet ansvarlig investering ikke hører hjemme på deres uddannelser. Det gælder især på de klassiske økonomiuddannelser, som har fokus på at uddanne deres kandidater som national/samfundsøkonomer. Det gælder også nogle erhvervsøkonomiske studieledeere, som mener, at ansvarlig investering ligger udenfor de mere tekniske dele af de økonomiske discipliner.
- Andre studeledeere tror derimod, at ansvarlig investering er et emne, der er kommet for at blive, og vil indgå i lærebøgerne på de videregående økonomiske uddannelser om relativt få år.

3. Overblik: Uddannelser og studieindhold

Formålet med dette afsnit er dels at give et overblik over de uddannelser, der er med i denne kortlægning af undervisning i ansvarlige investeringer. Dernæst er formålet at opridse, hvorvidt ansvarlig investering og relaterede emner indgår i uddannelsernes studieplaner, studieordninger eller fagbeskrivelser, såvel som i fakulteternes og universiteternes overordnede strategier.

Kortlægningen omfatter 26 økonomiske bacheloruddannelser, primært forskellige varianter af HA, samt 32 kandidatuddannelser, primært forskellige varianter af cand.merc. og cand.oecon.

Tabel 1: Overblik over uddannelserne

	Bacheloruddannelse	Kandidatuddannelse
Copenhagen Business School	HA Almen HA (fil) HA (jur) HA (kom)	Cand.merc. - Applied Economics and Finance Cand.merc. - Finance and Strategic Management Cand.merc. - Finansiering og Regnskab Cand.merc. - International Business Cand.merc.(fil) Cand.merc.(jur) Cand.merc.(kom) Cand.merc. (pol) Cand.oecon - Advanced Economics and Finance
Københavns Universitet	BSc i Økonomi	Cand.polit/Cand.oecon. (valgfri titel)
Roskilde Universitet	HA Almen	Cand.soc. - Virksomhedsstudier Cand.soc. - Virksomhedsledelse
Syddansk Universitet	BSc in Business Economics and IT BSc in Economics and Business Adm. HA - Business Management HA - Generel erhvervsøkonomi HA - International Business HA - Strategisk kommunikation HA (jur.) Bsc - Erhvervsøkonomi Bsc - Samfundsøkonomi	Cand.merc. Cand.merc. Accounting and Finance Cand.merc. Communication Cand.merc. Int. Business and Law Cand.merc. Int. Business and Management Cand.merc. Management Accounting Cand.merc.jur. Cand.oecon. Cand.oecon. Finansiering og økonomi Cand.oecon. Regnskab og økonomi
Aalborg Universitet	HA HA (JUR.) (BSc) i Samfundsøkonomi	Cand.merc - International Business Economics Cand.merc - Organisation og Strategi Cand.merc - Økonomistyring Cand.merc.jur. Cand.oecon.
Aarhus Universitet	HA HA – Business Analytics HA – Business Ethics and Management HA – Communication Management HA – Financial Management HA – Global Business HA – Sustainable Business HA(jur.)	Cand.merc. Cand.merc.aud. Cand.merc. - Management Accounting Msc. - Finance and Int. Business Cand.oecon.

Gennemgangen af uddannelsernes studieplaner, studieordninger og fagbeskrivelser viser en række fælles tendenser, som er opsummeret herunder:

Ingen eksplicit undervisning i ansvarlig investering

Det gælder for alle de kortlagte bachelor- og kandidatuddannelser, at emnet ansvarlig investering ikke indgår i nogen studieplaner eller fagbeskrivelser. Kernebegreber som ESG, SRI, ikke-finansielle kriterier etc. fremgår således heller ikke. Ansvarlig investering som emne eller begreb er endvidere ikke fundet i nogen af de valgfag, der udbydes på de kortlagte uddannelser.

Corporate Governance er et selvstændigt fag

Ét emne under ansvarlig investerings-hatten fremgår dog som selvstændigt fag på flere uddannelser. Særligt CBS har en række kandidatuddannelser, hvor Corporate Governance er obligatorisk. Det gælder cand.merc uddannelserne 'Applied Economics and Finance', 'Finance and Strategic Management' og 'International Business' samt cand.oecon. På andre universiteter, Aarhus og Syddansk Universitet, er Corporate Governance valgfag på kandidatuddannelsen.

Alle tilbyder undervisning i CSR

Alle de kortlagte uddannelsesinstitutioner udbyder forskellige former for CSR-uddannelse; både i form af hele uddannelser, specialiseringer, obligatoriske fag og valgfag.

På bachelorniveau tilbyder Aarhus Universitet, som det eneste, to HA-specialiseringer med fokus på CSR. De hedder 'HA - Business Ethics and Management' og 'HA - Sustainable Business'. Begge dækker CSR-begrebet relativt bredt, men har dog ikke fokus på investeringsaspektet.

På kandidatniveau udbyder især CBS en række kombinationsuddannelser, hvor CSR indgår som fag eller specialisering. Cand.merc.(fil) har flere obligatoriske CSR-fag, cand.merc.(kom) tilbyder en særlig CSR-specialisering med fokus på kommunikation, og cand.merc.(pol) tilbyder en særlig 'law profile', der fokuserer på erhverv og menneskerettigheder.

Endelig tilbyder samtlige universiteter ét eller flere CSR-valgfag til studerende på de økonomiske uddannelser, med lidt forskellige tilgange til emnet; Eksempelvis kurser som 'stakeholder management', 'Strategic CSR', og 'Business, Politics and Society'. Der er dog ikke fundet eksempler på, at ansvarlig investering eller f.eks. aktivt ejerskab indgår som pensum på de udbudte CSR-valgfag.

Klassiske økonomiske uddannelser har mindst fokus på CSR

De klassiske økonomiske uddannelser som cand.oecon/polit har mindst fokus på CSR i det hele taget. Uddannelserne er lagt an som rene samfunds- og nationaløkonomiske uddannelser og har derfor ikke trends i den private sektor for øje. F.eks. tilbydes miljøøkonomi som valgfag på flere økonomiuddannelser, men her er fokus alene på makroøkonomi og regulering.

Ansvarlighed som strategisk fokus

Denne første del af denne kortlægning kaster også lys over, hvorvidt ansvarlig investering indgår direkte eller indirekte i fakulteternes og universiteternes overordnede strategier.

En gennemgang af de seks universiteter og fakulteters strategier viser, at undervisning i ansvarlig investering eller bæredygtig erhverv og CSR i bredere forstand generelt ikke er en eksplicit prioritet – med CBS som en enkelt undtagelse.

CBS alene har strategi for ansvarlighed

CBS har som det eneste universitet en samlet strategi for at integrere 'Responsibility' i hele organisationen og på alle uddannelser. Som følge af det er CBS i gang med at kortlægge udbuddet af

CSR-fag på alle niveauer og har desuden en række enheder og centre, der specifikt beskæftiger sig med forskellige aspekter af CSR, herunder:

- Cbscsr
- Sustainability Platformen
- Center for Corporate Governance
- Center for Financial Frictions

Til trods for det systematiske fokus på ansvarlighed, indgår emnet ansvarlig investering dog ikke som strategisk prioritet, forskningsområde eller pensum på CBS.

UN Principles of Responsible Management Education

To danske universiteter; CBS og Aarhus Universitet, har tilsluttet sig de såkaldte UN Principles of Responsible Management Education (PRME) som knytter an til UN Global Compact. Som medlem rapporterer de mindst hvert andet år om deres resultater og mål i forhold til seks grundlæggende principper om fremme af et bæredygtigt og ansvarligt erhvervsliv via både undervisning og forskning.

CBS har været medlem siden 2008 og fik i 2013 tildelt titlen som 'PRME Champion' - en anerkendelse som kun 32 ud af 600 PRME skoler havde fået på det tidspunkt.

UN PRME-principperne omfatter ikke emnet ansvarlig investering, men organisationen har beskæftiget sig med emnet via en række såkaldte 'Responsible Investment Research Webinars,' som er afviklet i samarbejde med UNPRI. Så emnet er på agendaen i det regi.

Boks 1: UN Principles of Responsible Management Education

UN Principles of Responsible Management Education

Principle 1: Purpose

The school will develop the capabilities of students to be future generators of sustainable value for business and society at large and to work for an inclusive and sustainable global economy.

Principle 2: Values

The school will incorporate into the academic activities and curricula the values of global social responsibility, as portrayed in international initiatives such as the United Nations Global Compact.

Principle 3: Method

The school will create educational frameworks, materials, processes and environments that enable effective learning experiences for responsible leadership.

Principle 4: Research

The school will engage in conceptual and empirical research that advances the understanding about the role, dynamics, and impact of corporations in the creation of sustainable social, environmental and economic value.

Principle 5: Partnership

The school will interact with managers of business corporations to extend the knowledge of their challenges in meeting social and environmental responsibilities and to explore jointly effective approaches to meeting these challenges.

Principle 6: Dialogue

The school will facilitate and support dialogue and debate among educators, businesses, government, consumers, media, civil society organisations and other interested groups and stakeholders on critical issues related to global social responsibility and sustainability.

4. Studielederens syn på ansvarlig investering

Denne del af undersøgelsen sætter fokus på de studieledere, der hver især har ansvar for det faglige indhold på én eller flere økonomi- og erhvervsuddannelser. Studielederens syn på ansvarlig investering belyses her, på baggrund af henvendelser til studie- og institutledere, der tilsammen repræsenterer samtlige af de 26 økonomiske bacheloruddannelser og 32 kandidatuddannelser, som kortlægningen omfatter.

Henvendelsen har ført til interviews med otte forskellige studieledere og relevante fagpersoner, udpeget af studielederen, samt skriftlige besvarelser fra studieledere på seks institutter. Fem studieledere har enten ikke svaret eller ikke haft tid til at medvirke.

Tabel 2: Overblik over bidragydere til undersøgelsen og de uddannelser, de repræsenterer.

	Interview	Skriftlig svar
Copenhagen Business School	<p>Morten Sørensen Thaning, studieleder på HA (fil) og cand.merc. (fil)</p> <p>Katja Dyppe Weber, Assistant professor og underviser på HA (jur) og cand.merc. (jur)</p> <p>Anne Vestergaard, fagkoordinator på specialiseringen Corporate Responsibility, Governance & Communication på Cand.merc. (kom)</p> <p>Bjarne Astrup Jensen, Concentration Coordinator, på Cand.merc. - Finance and Strategic Management</p> <p>Steen Vallentin, lektor og underviser i CSR på cand.merc. (fil)</p>	<p>Lisbeth la Cour, Concentration Coordinator på Cand.merc. - Applied Economics and Finance</p> <p>Steffen Brenner, Programme Coordinator, Cand.merc. - International Business</p> <p>Marie Koustrup Frandsen, Project Manager implementation of United Nations Principles for Responsible Management Education (PRME) in research, education and campus activities</p>
Københavns Universitet	Peter Norman Sørensen, Professor og underviser på Økonomisk Institut	
Roskilde Universitet	Jørn Kjølseth Møller, Studieleder for HA, Virksomhedsstudier samt Virksomhedsledelse	
Syddansk Universitet		<p>Mickael Bech, Institutleder, Institut for Virksomhedsledelse og Økonomi</p> <p>Lone Grønbæk Kronbak, Studieleder for Økonomi</p>
Aalborg Universitet		Jørgen Stamhus, Studieleder på Institut for Økonomi og Ledelse
Aarhus Universitet	Kristina Risom Jespersen, Head of Education, Department of Economics and Business	

Gennemgangen af de mundtlige og skriftlige besvarelser viser en række fælles tendenser, som er opsummeret herunder.

Ansvarlig investering er bredt anerkendt

Studieledere på de økonomiske uddannelser anerkender samstemmende relevansen og eksistensen af emnet ansvarlig investering. De kender typisk ikke til begreber som SRI og ESG, men de kender til feltet og anerkender, at det bliver mere og mere relevant at integrere ikke-finansielle kriterier i investeringsbeslutninger. Ikke alle mener, at undervisning i ansvarlig hører hjemme på lige deres uddannelse, men de ser en principiel relevans.

Ansvarlig investering dækkes i andre fag

Flere studieledere og undervisere nævner, at emnet ansvarlig investering allerede dækkes i undervisningen i den forstand, at emnet 'popper op' i forbindelse med andre fag og derved belyses og diskuteres.

De studerende viser interesse for ansvarlig investering

En række studieledere og undervisere nævner, at de studerende i stigende grad selv viser interesse for emnet. F.eks. vælger de studerende af egen drift at skrive projekter om forskellige aspekter af ansvarlig investering. Derved dækkes emnet via vejledning af de studerende, siger flere respondenter.

Dog nævner kun én af alle respondenter, at de har vejlederne med forudgående kendskab til emnet ansvarlig investering. Steen Vallentin fra CBS er den eneste underviser, undersøgelsen har fundet frem til, der selv har beskæftiget sig videnskabeligt med ansvarlig investering. Men det er så mange år siden, at han ikke selv anser sin viden for opdateret.

Ansvarlig investering er ikke et selvstændigt fag fordi...

De forskellige studieledere er blevet spurgt om, hvorfor de ikke inddrager ansvarlig investering i deres studieplaner og undervisning. Det giver de en række forskellige grunde til, herunder:

- Lærebøgerne inddrager det ikke, i hvert fald ikke direkte.
- Emnet er ikke modent nok endnu: Der mangler et akademisk begrebsapparat og fundament, som er sagligt og rækker videre end avisoverskrifter.
- Emnet er for smalt: Der er ikke stof nok til et helt fag på f.eks. CBS, hvor alle fag inkl. valgfag har en fast størrelse på 7,5 ECTS-point.
- Der er ikke plads i pensum: Der er allerede et kernepensum på uddannelsen, som er vigtigere end ansvarlig investering.
- De studerende mangler adgang til relevant data: Det er muligt for studerende at kontakte virksomheder og bede om informationer til andre slags CSR-analyser. De studerende har ikke samme muligheder hvad ansvarlig investering angår.

Ansvarlig investering er ikke relevant lige på vores studie fordi...

En række respondenter mener, at emnet ansvarlig investering ikke er relevant for netop deres studerende. Det giver de forskellige grunde til, herunder:

- De klassiske økonomiuddannelser, f.eks. cand.polit på Københavns Universitet, afsætter et stort antal kandidater til den finansielle sektor, men ser det alligevel ikke som deres opgave at undervise i, hvordan man investerer. Kandidaterne uddannes som national/samfundsøkonomer, og får en generel forståelse af, at ligevægt på markeder og hvad der er efficient for samfundet, f.eks. arbejderes vilkår og forureningsbekæmpelse, ikke er det samme. Men derudover må de skoles om af arbejdsgiver.
- På Syddansk Universitet mener man, at ansvarlig investering hører hjemme på andre, mere 'bløde' uddannelser, fordi de erhvervsøkonomiske uddannelser dækker de mere tekniske dele

af de økonomiske discipliner. Derfor indgår ansvarlig investering, Corporate Governance og CSR ikke som konstituerende fagelementer i deres cand.merc og cand.oecon-uddannelser, men de studerende kan vælge det som valgfag.

Fremtiden for ansvarlig investering på de økonomiske uddannelser

Flere studeledere tror på, at ansvarlig investering er et emne, der er kommet for at blive. De forhold, der nævnes som drivkraften bag den udvikling er følgende:

- De studerende vil det og får i stigende grad ansvarlig investering ind via deres projekter.
- Ansvarlig investering dukker op på internationale konferencer og vil derfor også komme med i lærebøgerne om få år. Sådan plejer det at gå.
- CBS vil nu overveje at udbyde ansvarlig investering som valgfag, efter henvendelsen fra Dansif. Flere respondenter nævner, at nye emner på uddannelserne ofte starter som valgfag og senere kan blive integreret som obligatorisk pensum.

5. Metode

Undersøgelsen er udarbejdet i februar og marts 2015. Hovedpunkterne i undersøgelsens metode er følgende.

- Udarbejdelse af en første shortlist med 23 relevante uddannelser
- Gennemgang af de fakulteter og institutter, som de 23 udvalgte uddannelser er tilknyttet
- Revidering af listen over uddannelser til 26 bacheloruddannelse og 32 kandidatuddannelser, inklusive specialiseringer og kombinationsuddannelser.
- Gennemgang af fagplaner, uddannelsesbeskrivelser og studieplaner for alle uddannelser og specialiseringer
- Anmodning om interview med 18 studie/linje/institutledere, som er ansvarlig for de udvalgte uddannelser
- Interviews med otte personer samt skriftligt svar fra seks personer.
- Sammenfatning af samtlige besvarelser – se bilag.